

ОСНОВНІ СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Віталій УСАТИЙ, ORCID 0009-0004-3325-4530¹

¹Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого,
Заступник голови Господарського суду Харківської області, суддя, м. Харків, Україна

Автор-кореспондент: Віталій Усатий, електронна пошта: USATIY@hr.arbitr.gov.ua

Анотація. У статті розглянуті основні стратегічні напрями промислової політики Європейського Союзу (далі – ЄС). Наголошено, що відновлення національної економіки наразі є стратегічним курсом економічного розвитку, базовим принципом якого має стати реалізація державної політики, спрямованої на запровадження інноваційної моделі структурної перебудови та зростання економіки. Проаналізовано окремі положення Нової промислової стратегії для Європи (A New Industrial Strategy for Europe), яка має на меті підвищення конкурентоспроможності промисловості ЄС на глобальному рівні та закладає основи для промислової політики. Зазначено, що стратегічні напрями промислового розвитку ЄС є критично важливими та доцільними до імплементації у положеннях національної промислової політики, яка є основою забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції і побудови міжгалузевих та внутрішньогалузевих зв'язків. Вказано, що в умовах воєнного стану та необхідності промислового відновлення України особливого значення набувають питання забезпечення продовольчої безпеки та реалізації ефективної державної промислової політики. Підтримано твердження щодо синхронізованості моделі європейської промислової політики із цілями соціального та екологічного розвитку країн ЄС, її гнучкості, використання конкурентного механізму задля забезпечення модернізації структури економіки та щодо доцільності використання досвіду реалізації промислової політики ЄС для формування нової стратегії промислового розвитку України. Визначено, що промислове відновлення України неможливо без активізації спільних ініціатив, що об'єднують інвесторів, представників уряду, інституційних і промислових партнерів, яке повинно супроводжуватися удосконаленням законодавчої бази та запровадженням нових господарсько-правових засобів реалізації державної промислової політики.

Ключові слова: воєнний стан, Європейський Союз, імплементація, промислова політика, правове регулювання, стратегія.

Внесок автора

Автор підготував статтю самостійно. Автором було самостійно підібрано літературу, проведено її аналіз та сформульовані висновки.

Заява про розкриття інформації

Автор не має жодних конкуруючих фінансових, професійних чи особистих інтересів щодо інших осіб.

ВСТУП

В економіці України роль промисловості залишається ведучою, адже поступ промислового сектору обумовлює найбільший мультиплікативний ефект на економіку країн з різним рівнем економічного розвитку, виробляючи значну частину ВВП, стимулюючи інноваційну діяльність, гарантуючи одержання великої частки експортних доходів (Дашко, 2020). Опанування інноваційного шляху розвитку, поновлення національної економіки країни наразі є стратегічним

курсом економічного розвитку, основою якого, його базовим принципом має стати реалізація державної політики, спрямованої на запровадження інноваційної моделі структурної перебудови та зростання економіки, утвердження України як високотехнологічної держави (Усатий, 2014). Виклики воєнного стану в Україні та вплив дестабілізуючих факторів актуалізують необхідність наукового вивчення господарсько-правових аспектів та загальних питань впровадження міжнародного досвіду у сфері розвитку промислового комплексу. Метою статті є дослідження основних стратегічних напрямів щодо формування та реалізації промислової політики в ЄС у контексті потенційного впровадження провідного міжнародного досвіду у національну практику.

ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА

Слід відмітити наступні наукові дослідження у сфері розгляду питань провадження державної промислової політики та відповідного міжнародного досвіду. Серед наукових праць вчених-правників доречно виділити дослідження В. Л. Качурінер, яка розглядала правові інструменти та принципи політики ЄС у сфері сільськогосподарського виробництва, проаналізувала окремі основні принципи права ЄС та позначила, що разом із загальними принципами політики ЄС у сфері виробництва діють спеціальні, що становлять основу правового регулювання в окремих сферах діяльності, зокрема у сфері сільськогосподарського виробництва (Качурінер, 2022). Дослідники-економісти О. М. Житник, С. Ю. Кулакова, І. В. Міняйленко розглядали стан вітчизняної переробної промисловості, порівнюючи її з промисловим сектором країн ЄС у розрізі визначення шляхів підвищення конкурентоспроможності та аргументували, що відсутність в Україні державної політики щодо комплексного використання пріоритетних для сталого функціонування економічної системи сировинних ресурсів не тільки обмежує потенціал розвитку інноваційних підприємств, а й призводить до необмеженого вивезення цінних ресурсів з держави (Житник et al., 2024). Також слід відмітити наукову працю І. Я. Чугунова, Т. В. Каневої, І. С. Любчак, які розглядали питання впровадження та функціонування дієвих фінансових інструментів задля реалізації Європейського Зеленого Курсу для побудови «зеленої» економіки в Україні (Чугунов et al., 2023).

Враховуючи існуючі наукові дослідження у сфері обраної тематики, просліджується тенденція підвищеної уваги до розгляду проблемних питань функціонування окремих галузей промисловості, тому питання узагальнення світового досвіду щодо формування та реалізації промислової політики держави потребують додаткового наукового аналізу.

МЕТОДОЛОГІЯ

Для проведення наукового дослідження були застосовані загальнонаукові та спеціальні методи пізнання. Застосування діалектичного методу стало методологічним підґрунтям проведення наукового дослідження. Використання методу системного аналізу надало можливість визначити основні проблемні питання з метою формування пропозицій для їх вирішення. Завдяки системно-структурному методу сформовано та структуровано основні складові наукового дослідження, абстрактно-логічний метод став у нагоді формування мети дослідження; аналітико-монографічний метод був застосований у процесі всебічного вивчення наукових джерел та документів стратегічного планування у сфері формування напрямів промислової політики.

Дедуктивний та індуктивний методи були застосовані з метою всебічного вивчення окресленої проблематики та досягнення загальної мети провадження наукового дослідження. Застосовуючи загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, обрана тематика дослідження розглядалися за допомогою системного підходу, враховуючи взаємозв'язок та взаємовплив її складових та зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

РЕЗУЛЬТАТИ

Промислова політика ЄС має на меті зробити промисловість більш конкурентоспроможною та є наскрізною сферою політики, тісно пов'язаною з іншими сферами, такими як: внутрішній ринок, торгівля, конкуренція, дослідження та інновації, зайнятість, цифровізація тощо; відповідно до системи відкритих і конкурентних ринків політика спрямована на: прискорення пристосування промисловості до структурних змін; заохочення середовища, сприятливого для ініціювання та розвитку бізнесу, особливо малих і середніх підприємств (далі – МСП); заохочення середовища, сприятливого для співпраці між підприємствами; і сприяння кращому використанню промислового потенціалу політики інновацій, досліджень і технологічного розвитку (An official website of the European Union).

Нова промислова стратегія для Європи (A New Industrial Strategy for Europe, 2020) визначає напрями щодо активізації інвестицій у дослідження та інновації (зокрема прискорення інвестицій в дослідження та впровадження технологій у сферах штучного інтелекту, аналітики даних і метаданих тощо), розширення сучасної інфраструктури для розроблення нових виробничих процесів і створення робочих місць; щодо посилення цифровізації. В основі цієї стратегії лежить набір чинників промислової трансформації Європи, деякі з них оновлюють або розширюють існуючі підходи до інновацій, інвестицій, стандартів або узгоджують певні умови, інші відображають потребу в нових способах зміцнення промислового сектору. Зміст стратегії структуровано за розділами та підрозділами, які містять наступні положення: новий промисловий шлях Європи; сучасний стан промисловості Європи та перспективні напрями розвитку; основи промислової трансформації Європи; положення щодо зміцнення промислової і стратегічної автономії Європи та впровадження партнерського підходу до управління; висновки. Ця стратегія закладає основи для промислової політики, що має на меті зробити промисловість ЄС більш конкурентоспроможною на глобальному рівні.

Нова промислова стратегія для Європи ставить перед європейською спільнотою такі основні цілі: забезпечити цифрову трансформацію промисловості; зробити європейський промисловий сектор «кліматично нейтральним»; забезпечити конкурентоздатність європейської промисловості на глобальних ринках, тож, Стратегія ґрунтується на «тріаді», яка визначає подальшу структуру та спрямованість документу, це: інноваційність, кліматична нейтральність та конкурентоздатність (Нова промислова стратегія ЄС: можливості для України, 2020).

Промислову стратегію було оновлено в травні 2021 року, оновлена стратегія визначає основні пріоритети політики за трьома основними напрямками: посилення стійкості єдиного ринку; боротьба зі стратегічною залежністю ЄС і зміцнення відкритої стратегічної автономії ЄС, щоб уникнути надмірної залежності від країн, що не входять до ЄС, щодо постачання найважливіших товарів; прискорення зеленого та цифрового переходу. Оновлена стратегія супроводжується першим щорічним звітом про єдиний ринок з аналізом поточного стану економіки ЄС (включаючи план дій із забезпечення дотримання єдиного ринку, нову промислову стратегію та стратегію МСП), а також набір ключових показників ефективності для моніторингу подальшого прогресу та перший аналіз стратегічних залежностей і можливостей ЄС (An official website of the European Union).

Для перебудови європейської промисловості відповідно до триєдиної мети Європейська Комісія пропонує реалізацію цілого комплексу суттєвих заходів, серед яких необхідно відзначити: активну підтримку заходів щодо поглинання та розширення процесів цифровізації; стимулювання формування економіки замкнутого циклу; забезпечення рівноправних умов діяльності на світових ринках; безперервну підготовку і перепідготовку кадрів; удосконалювання інвестиційного та фінансового забезпечення очікуваних перетворень; підтримку здійснення стратегічної і виробничої автономії промисловості; створення в ЄС протягом наступних 10 років «сертифікованої, безпечної і стійкої інфраструктури» для захисту цифрових ресурсів; створення «ефективних ринків чистих технологій» з технологічним і стратегічним суверенітетом за рахунок використання

принципів циркулярної економіки і новітніх виробничих технологій; впровадження ключових технологічних елементів на основі державно-приватних партнерств і промислових альянсів; створення промислових екосистем тощо (Заяць & Ярема, 2022).

Отже, вказані стратегічні напрями та складові політики управління промисловим розвитком ЄС є критично важливими та доцільними до імплементації при розробці актів щодо формування та реалізації національної промислової політики, яка є основою забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції і побудови міжгалузевих зв'язків.

ОБГОВОРЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ

В умовах воєнного стану та необхідності промислового відновлення особливого значення набувають питання забезпечення продовольчої безпеки та реалізації ефективної державної промислової політики, яка будучи складовою структурно-галузевої політики, відповідає за забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції і удосконалення міжгалузевих та внутрішньогалузевих пропорцій (Задохайло et al., 2023)

Європейські вектори промислового розвитку виступають стратегічним орієнтиром для модернізації промисловості України, за допомогою міжнародних партнерів в Україні зараз формуються умови для структурної і технологічної модернізації економіки, так, відродження та інноваційний розвиток промисловості стикається з низкою стримуючих чинників, серед яких вагомим є брак кваліфікованих кадрів, який обумовлений, по-перше, багаторічною втратою трудового потенціалу внаслідок деіндустріалізації, політики дешевої робочої сили та звуження сфери зайнятості в Україні; по-друге, великими втратами населення і робочої сили внаслідок бойових дій та вимушеної міграції, крім того, має місце недостатня відповідність якості і структури професійної підготовки кадрів потребам ринку праці та реального виробництва, тому досвід європейської політики у сфері кадрового забезпечення також може бути корисним для України (Від кризи до зростання: уроки ЄС для промислового відновлення України: монографія, 2024).

Щодо стратегічних орієнтирів ЄС у сфері впровадження промислової політики слід додати, що стратегічні документи з економічного та промислового розвитку найпотужніших країн Європи (Німеччини, Великобританії, Франції) дуже схожі і кореспондуються між собою – у всіх основою є конкурентоспроможність, інноваційний шлях розвитку, розширення промислового виробництва, його декарбонізація та екологічність, розвиток людського капіталу та залучення додаткового фінансування із приватних фондів (Ємець, 2023).

Водночас модифікація промислової політики ЄС відкриває можливості реалізації спільних з Україною виробничо-інноваційних проєктів за перспективними напрямками, тому, щоб проєкти модернізації промисловості в Україні та інвестиції в нові виробництва стали масовими, необхідно розробити нову нормативно-правову базу, яка наблизить Україну до ЄС, що допоможе відбудувати потужну, ефективну, чисту та сучасну промисловість, а довгостроково – стати надійним партнером для впровадження «зеленого» курсу на європейському континенті, який має стати вуглецево нейтральним до 2050 року (Метеленко et al., 2024).

Слід погодитись, що перевагами моделі європейської промислової політики є те, що її цілі синхронізовані із цілями соціального та екологічного розвитку країн ЄС; вона є гнучкою та використовує конкурентний механізм задля забезпечення модернізації структури економіки, що сприятиме підвищенню її конкурентоспроможності, тому досвід розробки та реалізації промислової політики ЄС може бути використаний для формування нової стратегії промислового розвитку України, і хоча вона ще не готова до повноцінної лібералізації економіки, заходи, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності та розвиток підприємств, можуть бути успішно вбудовані в канву національної стратегії промислового розвитку, яка стоїть на порядку денному уряду України (Ципліцька & Яненкова, 2018). Зазначене підкреслює важливість реалізації заходів із вдосконалення чинного законодавства у сфері реалізації промислової

політики та розробки відповідних стратегічних документів довгострокового планування загальнодержавного та галузевого спрямування.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного наукового дослідження слід зазначити, що промислове відновлення України неможливо без активізації спільних ініціатив, що об'єднують інвесторів, представників уряду, інституційних і промислових партнерів та повинно супроводжуватися удосконаленням законодавчої бази та запровадженням нових господарсько-правових інструментів реалізації державної промислової політики. Проаналізований досвід формування стратегічних напрямів промислової політики є важливим для вітчизняної теорії та практики, тому для підвищення ефективності реалізації промислової політики під час формування її основних стратегічних орієнтирів необхідно активно використовувати передові європейські напрацювання. Отже, зазначений провідний європейський досвід особливо важливий при розробці стратегічних пріоритетів розвитку промислового сектору та здійсненні моніторингу їх впровадження.

REFERENCES

- Chugunov, I., Kaneva, T., & Liubchak, I. (2023). Financial instruments for the implementation of the European Green Course in Ukraine. *Economy and Society*, 56. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-141> [in Ukrainian]
- Dashko, I. (2020). Analysis of the current state of development industry of Ukraine. *Effective Economy*, 3. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.3.86> [in Ukrainian].
- DiXi Group. (2020). *The EU's new industrial strategy: Opportunities for Ukraine*. Retrieved from: https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2020/09/dixi_pb_industrial-strategy_ukr_full_3.pdf [in Ukrainian].
- European Commission. (2020, March 10). *A new industrial strategy for Europe: Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions* (COM(2020) 102 final). Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0102>
- European Union. *European Union industrial policy*. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/european-union-industrial-policy.html#>
- Kachuriner, V. L. (2022). Legal instruments of the European Union policy in the sphere of agricultural production. *Amparo, Special Edition*, 1, 244–250. <https://doi.org/10.26661/2786-5649-2022-spec-1-18> [in Ukrainian].
- Metelenko, N., Popova, A., Afonov, R., & Skydin, P. (2024). Transformation of industrial development potential in the context of industrial policy priorities of Ukraine's restoration. In V. Voronkova (Ed.), *Humanities Studies: Collection of Scientific Papers*, 19(96), 168–176. Zaporizhzhia: Helvetica. <https://doi.org/10.32782/hst-2024-19-96-19> [in Ukrainian].
- National Academy of Sciences of Ukraine & Institute of Industrial Economics (2024). *From crisis to growth: EU lessons for Ukraine's industrial recovery*. Kyiv. Retrieved from: https://iie.org.ua/wp-content/uploads/application/pdf/mono-iie-2_compressed.pdf [in Ukrainian].
- Tsyplitska, O. O., Ianenkov, I. G. (2018). Industrial Policy of the European Union: Institutional Preconditions for Formation and Features of Realization. *Economic problems*. No. 2(36), 44–50. Retrieved from: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2018-2_0-pages-44_50.pdf [in Ukrainian].
- Usatyi, V. A. (2014). Current status of national industrial areas and legislative industrial policy. *Theory and Practice of Jurisprudence*, 2(6), 1–12. Retrieved from: <https://core.ac.uk/download/230566137.pdf> [in Ukrainian].
- Yemets, V. (2023). Strategic initiatives of EU countries regarding economic restructuring as a guideline for the post-war reconstruction in Ukraine. *Economy and Society*, 58. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-8> [in Ukrainian].

- Zadykhaylo, D., Shvydka, T., & Rieznikova, V. (2023). Political and legal connection of institutions for providing economic competition and bankruptcy in the economic system. *Uzhhorod National University Herald. Series: Law*, 3(75), 227–233. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.75.3.37> [in Ukrainian].
- Zayats, O., & Yarema, T. (2022). Current industrial policy and innovation strategy of the European Union. *Odesa National University Herald*, 2(92), 8–12. <https://doi.org/10.32782/2304-0920/2-92-1> [in Ukrainian].
- Zhytnyk, O., Kulakova, S., & Miniailenko, I. (2024). Analysis of the processing industry of Ukraine and ways to increase its competitiveness. *Economy and Society*, 60. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-18> [in Ukrainian].

MAIN STRATEGIC DIRECTIONS OF THE EUROPEAN UNION INDUSTRIAL POLICY: EXPERIENCE FOR UKRAINE

Abstract. The article examines the main strategic directions of the EU industrial policy. It is emphasized that the restoration of the national economy is currently a strategic course of economic development, the basic principle of which should be the implementation of state policy aimed at introducing an innovative model of structural restructuring and economic growth, and establishing Ukraine as a high-tech state. It analyzes individual provisions of the New Industrial Strategy for Europe, which aims to increase the competitiveness of EU industry at the global level and lays the foundations for industrial policy. It is noted that the strategic directions and components of the EU industrial development management policy are critically important and appropriate for implementation in the provisions of the national industrial policy, which is the basis in ensuring the competitiveness of domestic products and building inter-industry and intra-industry ties. It is indicated that in the conditions of the need for industrial restoration, the issues of ensuring food security and implementing an effective state industrial policy of the state acquire special importance. The statement is supported regarding the synchronization of the European industrial policy model with the goals of social and environmental development of the EU countries, its flexibility, the use of the competitive mechanism to ensure the modernization of the economic structure, and the expediency of using the experience of developing and implementing the EU industrial policy to form a new strategy for the industrial development of Ukraine. It is determined that the industrial recovery of Ukraine is impossible without the activation of joint initiatives that unite investors, government representatives, institutional and industrial partners, which should be accompanied by the improvement of the legislative framework and the introduction of new economic and legal means of implementing the state industrial policy.

Key words: martial law, European Union, implementation, industrial policy, legal regulation, strategy.

ОСНОВНІ СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Анотація. У статті розглянуті основні стратегічні напрями промислової політики ЄС. Наголошено, що відновлення національної економіки наразі є стратегічним курсом економічного розвитку, базовим принципом якого має стати реалізація державної політики, спрямованої на запровадження інноваційної моделі структурної перебудови та зростання економіки, утвердження України як високотехнологічної держави. Проаналізовано окремі положення Нової промислової стратегії для Європи (A New Industrial Strategy for Europe), що має на меті підвищення конкурентоспроможності промисловості ЄС на глобальному рівні та закладає основи для промислової політики. Зазначено, що стратегічні напрями та складові політики управління розвитком промисловості ЄС є критично важливими та доцільними до імплементації у положеннях національної промислової політики, яка є основою забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції і побудови міжгалузевих та внутрішньогалузевих зв'язків. Вказано, що в умовах необхідності промислового відновлення особливого значення набувають питання забезпечення продовольчої безпеки та реалізації ефективної державної промислової політики. Підтримано твердження щодо синхронізованості моделі європейської промислової політики із цілями соціального та екологічного розвитку країн ЄС, її гнучкості, використання конкурентного механізму задля забезпечення модернізації структури економіки та щодо доцільності використання досвіду розробки та реалізації промислової політики ЄС для формування нової стратегії промислового розвитку України. Визначено, що промислове відновлення України неможливо без активізації спільних ініціатив, що об'єднують

інвесторів, представників уряду, інституційних і промислових партнерів та повинно супроводжуватися удосконаленням законодавчої бази та запровадженням нових господарсько-правових засобів реалізації державної промислової політики.

Ключові слова: воєнний стан, Європейський Союз, імплементація, промислова політика, правове регулювання, стратегія.

Посилання на статтю: Усатий, В. (2024). Основні стратегічні напрями промислової політики Європейського Союзу: досвід для України, *Право та інноваційне суспільство*, 2 (23), 123-129. doi: 10.37772/2309-9275-2024-2(23)-12.